
IRAK'IN 'DENGESİNİ BOZAN' OLUŞUM: HAŞDİ ŞABİ

28.10.2016

Yeniakit, 27 Ekim 2016

2003 sonrası yeniden yapılanma sürecinde ortaya çıkan, zaman zaman devlet yönetimine tehdit haline gelen ve 2014te DAEŞ'in Irak'ın geniş kesiminde denetim sağlamasının ardından yeniden ortaya çıkan Şii milis gruplar, Musul operasyonunun başlamasıyla ana tartışma konularından biri haline geldi.

Irak ordusu ve güvenlik güçlerinin 2014 Haziran ayında DAEŞ'in eylemleri ve geniş bir alanda denetimi ele geçirmesi sürecinde etkisiz kalması ve örgütün ilerleyişini durduramaması ülkede büyük bir güvenlik krizi yarattı. DAEŞ'in başta Samarra olmak üzere Şiilerin kutsal mekanlarının bulunduğu bölgelere yönelmesinin ardından Irak'taki en büyük Şii dini merci Ayetullah Ali es-Sistani cihad çağrısı yaparak, bütün Şiileri ve Iraklıları DAEŞ'e karşı mücadeleye çağırdı.

"GÖNÜLLÜ BİRLİKLER"

Bu çağrıyla birlikte binlerce Iraklı Şii, milis grupların önderliğinde Gönüllü Birlikler olarak anılan Haşdi Şabi oluşumunu meydana getirdi. Haşdi Şabi Irak güvenlik güçlerine takviye olarak kurulmuş olsa da, daha sonrasında DAEŞ'le mücadele sürecinin ön plandaki yürütücüsü gibi algılandı ve sahadaki kontrolü de fiilen ele geçirdi.

"TATIŞMALI" VARLIĞI

Ancak özellikle İran Devrim Muhafızları Kudüs Ordusu Komutanı Kasım Süleymani olmak üzere İranlı komutan ve askerlerin Irak'ta DAESH'e karşı operasyonlarda yer alması, Irak'taki siyasi süreç, İran'ın etkisi ve Haşdi Şabi'nin hedef ve amaçları konusunda şüphelere yol açtı. Özellikle Haşdi Şabi içerisindeki milis grupların giderek çoğalması, hakim oldukları bölgelerde sadece askeri değil, idari olarak da etkin konuma gelmeleri, Haşdi Şabi bünyesindeki bazı grupların girdikleri Sünni Arap bölgelerinde zaman zaman tanık olunan uygulamaları, bu oluşumu tartışmalı hale getirdi.

MEŞRUIYET KAZANDIRMA ÇABALARI

Nitekim bu yapıya meşruiyet kazandırmak amacıyla Irak merkezi hükümeti tarafından kurumsallaştırma çalışmaları yapıldı. Bu kapsamda önce Irak Başbakanlığı'na bağlı Ulusal Güvenlik Müsteşarlığı içerisinde bir birim haline getirilen Haşdi Şabi, daha sonra Irak Bakanlar Kurulu kararı ile Başbakanlığa bağlı özerk bir kuruma dönüştürüldü. Mevcut durumda Haşdi Şabi için Başbakanlık bütçesinden özel bir ödenek ayrılıyor, Haşdi Şabi bünyesindeki kişilerin maaşları ve Haşdi Şabi'nin özel giderleri bu bütçeden sağlanıyor.

Mevcut durum itibarıyla Irak'ta 55'ten fazla Şii milis grubu faaliyet gösteriyor. Bu gruplardan en etkili ve sayıca diğer gruplardan daha büyük olanları Bedir Örgütü, Asaib Ehlu'l-Hak, Ketaib Hizbullah, Seraya el-Hurasani, Seraya es-Selam, Ebu'l Fadl Abbas ve Ketaib Seyyidu's-Şuheda. Bu gruplar, Irak'ın hemen her bölgesinde aktif faaliyet yürütürken, Haşdi Şabi bünyesindeki diğer gruplara da öncülük yapıyor.

Bu gruplar, Ayetullah Ali es-Sistani'nin fetvası öncesinde de Irak'ta var olan ve 2003 sonrası Irak'ta etkinlik kurmakla birlikte bir kısmı faaliyetlerini donduran ya da siyasi alana taşıyan, bir kısmı da bu grupların faaliyetlerini durdurmasının ardından kurulan milis gruplar. Ayrıca Suriye'deki Şiiler için kutsal sayılan yerleri korumak amacıyla kurulduğu söylenen ve Beşşar Esed rejimine destek veren bir kısım Iraklı Şii milis grubu da Haşdi Şabi yapısı içerisinde yer alıyor. Bunlar dışında, Sistani'nin fetvası sonrasında kurulan yeni milis grupları da ortaya çıktı ancak bu grupların büyük kısmı otorite olarak İran'ın dini lideri Ali Hamaney'i takip ediyor.

Haşdi Şabi'ye kurumsal statü kazandırılarak devlet yapısına eklenme çabalarına ilave olarak, DAESH'e karşı savaşan bazı milis grupların DAESH sonrası süreçte Irak İçişleri Bakanlığı ya da Savunma Bakanlığı bünyesinde asker ve polis olarak görevlendirileceği de ifade ediliyor.

Ancak bu konuya ilişkin şimdilik yasal bir çalışma yok ya da henüz resmen ilan edilmiş değil. Bununla birlikte Haşdi Şabi içerisinde yer alan kişilerin ilerleyen süreçte her vilayetin kendi halkından oluşturulacak ve vilayetlerin korunmasından sorumlu olacak Ulusal Muhafız Gücü'ne entegre edilmesi de planlanıyor. Nitekim Haras el-Vatani olarak ifade edilen Ulusal Muhafız

Gücü'ne ilişkin olarak hazırlanan taslak yasa, Irak Parlamentosu'na sunuldu.

IRAK'TA BOZULAN DENGE

Irak'ta milis grupların yeniden ortaya çıkmış olması Irak hükümetinin meşruiyetini zayıflatır niteliktedir. Hükümetin ordu ve polis gibi güvenlik birimlerini güçlendirerek devleti istikrara götürecek dengeli bir yapı kurmak yerine milis gruplardan oluşan bir yapıyla güvenliği sağlamaya çalışması, devletin kurumsallaşmasına engel oluyor.

Öte yandan milis grupların, Haşdi Şabi içerisinde organize ve bütüncül bir yapıyla DAESH'le mücadele ettiği görüntüsü verilmesine karşın sahada her grup kendi bayrağıyla ve kendi liderlerinin direktifiyle hareket ediyor. Irak hükümetinin, bu yönde bir irade belirtse dahi, 55'ten fazla milis grubunu içeren bu yapıyı kontrol almasının hiç de kolay olmadığını söylemek mümkün.

Haşdi Şabi'nin merkezi yönetimin otoritesine karşı oluşturduğu tehdidi derinleştiren bir başka konu ise bu grupların mühimmat ve lojistik açısından İran tarafından destekleniyor olması. Bu gerçeği artık ne İranlı ne de Iraklı yetkililer saklıyor. Bu nedenle inandırıcılığını giderek yitiren Haşdi Şabi, doğrudan İran'ın kontrolünde bir güç olarak algılanıyor. Hatta pek çok Iraklı, İran'ın kendi çıkarlarını korumak için Irak'ta Haşdi Şabi'ye destek verdiğini ve yine kendi menfaatleri doğrultusunda Iraklıları kullandığına inanıyor. Toplumsal ve kitlesel ölçekte bir tepki henüz ortaya çıkmamış olsa da Haşdi Şabi içerisinde yer alan bazı grupların vahim insan hakları ihlalleri ve suçlara karışmaları, Şii halkın dahi tepkisini çekiyor.

Mevcut durum itibarıyla denetimsiz hareket eden ve kontrol ettikleri bölgelerde yönetimi de ellerinde bulunduran bu grupların yerel halka baskı yaptığı biliniyor. Öyle ki Haşdi Şabi içindeki bazı grupların hırsızlık, gasp, adam kaçırma, haraç alma gibi suçlara karışmaları, Iraklı Şii dini liderlerin de tepkisini çekti ve Ayetullah Ali es-Sistani, milis grupların sivillere yönelik bu eylemlerinin mazur görülemeyeceğine ilişkin bir fetva çıkardı.

BAŞKA GERGİNLİĞİNDE "HAŞDİ ŞABİ" ETKİSİ

Bütün bu tespitler dikkate alındığında Haşdi Şabi'nin Irak'ın 'dengesini bozduğunu' söylemek mümkün. Haşdi Şabi, Irak'ta askeri yapıdaki dengeyi bozarken, aynı zamanda siyasi dengeleri de olumsuz yönde etkiledi. Nitekim Tuzhurmatu'da Haşdi Şabi ile peşmerge güçleri arasında 2015 Kasım ve 2016 Nisan aylarında meydana gelen çatışmalar, Haşdi Şabi'nin çatışma dinamiği ortaya çıkarabilme potansiyelini ortaya koyar nitelikte.

Haşdi Şabi, aynı zamanda siyasi bir baskı unsuru olarak da kendisini gösteriyor. Son dönemde Irak Başbakanı Haydar el-İbadi'nin Haşdi Şabi'nin etkisi altına girdiği, Irak hükümetinin Haşdi Şabi'yi yönetmek yerine tam aksine bu yapının hükümeti etkisi altına aldığı gözlemleniyor. Bu anlamıyla Haşdi Şabi'nin adeta bir gölge hükümete dönüştüğünü söylemek abartı olmayacak. Özellikle Türkiye'nin Başika'daki askeri varlığına ilişkin Irak hükümetinin vermiş olduğu tepkinin dozundaki yükseklik, Haşdi Şabi'nin hükümet üzerinde kurduğu baskının bir tezahürü olarak da görülebilir.

DEAŞ tehdidinin ortadan kaldırılmasının ardından bu milis gruplarının Irak güvenlik güçlerine entegrasyonu sağlansa bile, ideolojik ve siyasi olarak bu güçlerin kendi bağlılıklarının ve motivasyonlarının devam etmesi mümkün. Bu grupların hükümette yer almasalar bile hakim ya da etkili oldukları bölgelerde idari paylaşımından pay istemeleri muhtemel görünüyor. Bu durumda otoritesi zayıflayacak merkezi hükümet gevşek bir yapıya dönüşebilir. Ayrıca Irak'ta devlet yapısı içerisinde milisleşme ve kontrol mücadelesi yaşanması olasılığı da güçlü bir biçimde kendini gösteriyor.

MUSUL OPERASYONU ve TEPKİLER

Irak'ta tartışmalı bir aktöre dönüşen Haşdi Şabi, Musul operasyonu konusunda da tartışmaların odağında yer alıyor. Haşdi Şabi'nin operasyondaki rolüne ilişkin tartışmalar devam ederken 17 Ekim 2016'da başlayan Musul operasyonunu, şimdilik karadan Irak ordusu, Irak polisi ve peşmergeler ortaklaşa yürütüyor. Haşdi Şabi'nin Musul operasyonuna katılmayacağı konusunda Erbil, Bağdat ve ABD öncülüğündeki koalisyon güçleri arasında uzlaşma sağlandığı açıklansa da Irak'taki fiili durumun farklı bir durum alabileceği de ifade ediliyor.

Haşdi Şabi resmi olarak Musul operasyonuna katılan taraflar arasında yer almasa da Irak ordusunun şemsiyesi altında harekate dahil edilebileceğine dair şüpheler var. Öte yandan Haşdi Şabi'nin Musul operasyonuna katılmasına yönelik tepkilerin ardından Irak hükümeti tarafından Musul halkı aşiretlerinden kurulduğu söylenen Haşdi Aşairi'nin (Aşiret Birlikleri/Toplulukları) de Haşdi Şabi bünyesinde kurulduğu değerlendirilmeleri yapılıyor. Bu güçlerin Musul operasyonunda yer alması yeni tartışmaları gündeme getirebilecek nitelikte.

Haşdi Şabi'nin resmi olarak operasyonlarda yer almasa bile bu yapıya bağlı unsurların Irak ordusu ya da Haşdi Aşairi bünyesinde operasyona dahil olması ve bu süreçte ortaya çıkabilecek gelişmeler, hem Musul'da DAEŞ ile mücadeleyi zorlaştıracak hem de DAEŞ sonrası dönemde Musul'daki siyasi ve sosyal dengeyi bozacak.

Nitekim, Haşdi Şabi içerisindeki başlıca gruplardan biri olan Asaib Ehlu'l-Hak isimli grubun lideri

Kays El-Hazali'nin Musul savaşı Hz. Hüseyin'in intikamı olacak ifadesi, Haşdi Şabi'nin Musul ve Irak'ın geleceği açısından endişelere yol açan mezhepçi yaklaşımının bir göstergesi. Nitekim daha önce DAESH'den geri alınan akabinde demografik yapısı büyük ölçüde değiştirilen, Sünni Arapların çoğunlukta olduğu Ramadi kentine yönelik operasyon da Lebbeyk Ya Hüseyin (Emrindeyiz Ya Hüseyin) kod adıyla yapılmıştı.

BÖLGESEL ÇATIŞMA RİSKİ

Haşdi Şabi'nin bu süreçte mezhepçi bir yaklaşım sergilemesi, ülkede mezhep eksenli gerginliği daha da arttıracak bir faktör. Mezhep temelli gerginlik Irak'ta radikalleşmeyi körükleyecek. Radikalleşen bu unsurlar çatışma dinamiklerini arttıracak gibi, yaşanan çatışmalar Irak'taki ayrışmaları da derinleştirecek. Bu durum beraberinde bölgesel bir çatışma riskini de taşıyor. Nitekim Iraklı Şii milis gruplar Beşşar Esed rejimine destek vermek için Suriye'de hem DAESH hem de muhalif gruplarla savaşıyor.

Musul operasyonu üzerinden çatışmanın yayılması ve Suriye'de de mezhepsel savaşın körüklenmesi Suriye savaşında karşılıklı pozisyon alan tarafları da çatışma dinamikleri üzerinde karşı karşıya getirebilir. Bu durum bölge ülkeleri arasında gerginliğin tırmanmasına neden olabilir.

Bu nedenle Musul operasyonu ve DAESH'le mücadelede mezhepsel yaklaşımın ötesinde, dengeli bir tavır sergilenmesi, terörün bitirilmesi odaklı pozisyon alınması ve teröre karşı işbirliği dinamiklerinin geliştirilmesi hem Irak hem de bölgenin geleceği açısından hayati önem taşıyor.

Kaynak/Source: